

Dél-Szlovákia gazdasági helyzete a koronavírus árnyékában

ZSOLT HORBULÁK

The Economic Situation of Southern Slovakia in the Shadow of the Coronavirus

Keywords: southern Slovakia; coronavirus; industry salaries; unemployment rate; labour efficiency

Bevezető

A 2020 kora tavaszán a világszerte terjedő koronavírus csakhamar jelentős gazdasági problémákat okozott. A pandémia kezdetén, amikor még nem létezett hatékony védekezési módszer, a legáltalánosabb, egyben évezredes eljárást kellett alkalmazni: az emberek közötti érintkezések minimalizálását. Megkezdődött a lezárások korszaka. Ez a globalizált világban valamennyi gazdasági szereplő számára óriási gondokat okozott. A belföldi és külföldi ellátási láncok felszakadoztak, ami a termelésben eredményezett problémákat. A szolgáltatói szektort, kiemelten a közétkeztetést vagy turizmust érték a legnagyobb károk.

A tanulmány a koronavírus által okozott gazdasági nehézségeket vizsgálja Dél-Szlovákia területén. Dél-Szlovákia alatt 16 járást és két nagyvárost értünk. A tanulmány első részében áttekintést adunk a vizsgált területről, amelyben bemutatjuk a 2021-ben végzett census eredményeit, majd felvázoljuk a terület gazdasági potenciálját. A gazdasági helyzet elemzéséhez regionálisan is mért makrogazdasági mutatókat hívunk segítségül, mint a munkanélküliségi ráta, az átlagbér és a vállalati hatékonyság. Mivel 2022 tavaszán még sok gazdasági mutatónak csak 2020-ból származó adatai érhetők el, ezért teljes körű elemzés nem végezhető, de az már most látható, hogy az országos negatív trendek Dél-Szlovákiába is begyűrűztek.

Szlovákia gazdasági helyzete – általános kitekintés

A koronavírus komoly gazdasági következményekkel járt a világ valamennyi országára nézve. Vagy azért, mert az emberi életben hozott jelentős veszteségeket, vagy azért, mert a járványellenes intézkedések okoztak komoly gazdasági problémákat. Szlovákia az elmúlt években mindkettőtől szenvedett. A negatív hatások gyakorlatilag valamennyi makrogazdasági mutató esetében látványosak voltak. A problémákat tovább súlyosbította, hogy a 21. század elején az ellátási láncok bonyolult szövevénye alakult ki, és az

egyik földrajzi térségben vagy szektorban kialakult probléma gyorsan továbbgyűrűzik egy másik térségbe vagy ágazatba, miközben negatív hatásai hatványozódnak. A pandémiára azért sem lehetett felkészülni, mivel külső sokkhatásként érte a gazdaságot. Az utóbbi három évben Szlovákia negyedéves gazdasági teljesítménye az előző negyedévhez képest következőképpen alakult:

1 táblázat. A GDP negyedéves változása Szlovákiában

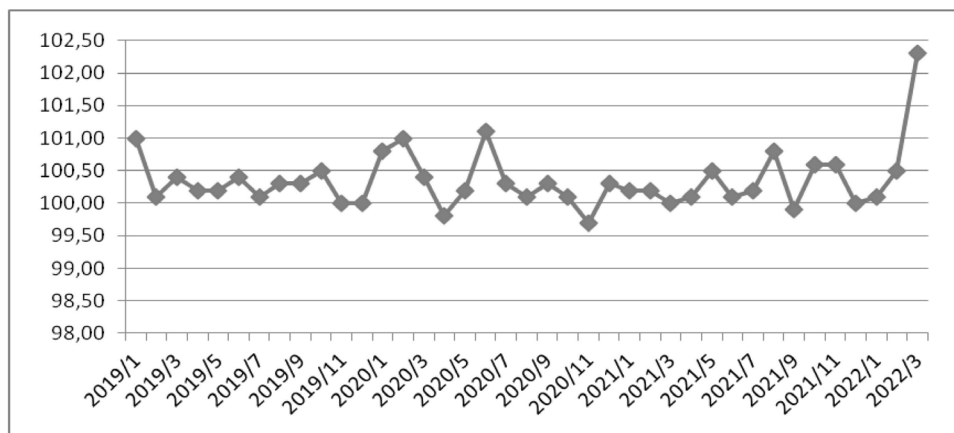
2019 /1Q	2019 /2Q	2019 /3Q	2019 /4Q	2020 /1Q	2020 /2Q	2020 /3Q	2020 /4Q	2021 /1Q	2021 /2Q	2021 /3Q	2021 /4Q
0,90	0,34	0,24	0,51	-3,86	-7,22	9,07	0,43	-1,38	1,86	0,36	0,35

Forrás: Szlovák Nemzeti Bank

A 2020-as esztendő első fele óriási megrázkódtatást okozott a gazdaságának. Azt, hogy ez alapvetően külső okoknak köszönhető, az mutatja, hogy a visszakapaszkodás már az év második felében megtörtént. 2021 elején az ismételt lezárásoknak köszönhetően újra visszaesés volt tapasztalható, de ennek mértéke már sokkal kisebb volt. Ezek az adatok természetesen a foglalkoztatás területén is lecsapódtak, a munkanélküliség megemelkedett. Ezzel a kérdéssel Dél-Szlovákia esetében fogunk foglalkozni.

Amit még érdemes tárgyalni, az a pénzromlás üteme. Az ellátási láncok felbomlása az infláció megugrását okozta. A szakértők többsége ennek a mutatónak az esetében is csak egy átmeneti romlást várt, ez azonban nem így történt. A monetáris politika átfogó elemzése helyett itt csak egy összefüggésre mutatunk rá. Ennek hátterét a következőképpen lehet megvilágítani:

1. ábra. Az infláció havi változása 2019 januárja és 2022 márciusa között [%]

Forrás: www.nbs.sk, saját szerkesztés

Jelenleg a legelterjedtebb válságkezelési módszer a megfelelő mennyiségű likviditás – pénz – biztosítása a központi bankok részéről. Ezt a módszert alkalmazták a 2009-es

hitelválság idején is. A pénzelmélet alapvető tétele alapján azonban a több pénz előbb-utóbb áremelkedést okoz. Ennek a jelenségnek vagyunk a tanúi most is. Vannak, akik szerint a jelenlegi infláció inkább a korábbi válságkezelések mellékhatása.

Az ábrán látható, hogy havi lebontásban gyakoribbak azok a hónapok, amikor az árak nőttek. Az utóbbi mintegy három évben az áremelkedés kétszer volt gyorsabb, az első lezárások idején, 2020 tavaszán, majd 2021 és 2022 fordulóján.

Nagyon fontos mérőszám még az eladósodottság is. 2021 végén ennek értéke elérte a bruttó nemzeti össztermék 63,1%, az ország történetében a legmagasabb értéket. (www.ardal.sk)

Dél-Szlovákia mint gazdasági tér

Korábbi ezen folyóirat hasábjain megjelent hasonló témájú írásunkban (Horbulák 2015) már meghatároztuk, mit értünk Dél-Szlovákia alatt. A tanulmányban Dél-Szlovákia egy meghatározott földrajzi területet, amely 16 járás és két nagyváros aggregált – összesített területéből áll. A terület egyik fontos jellemzője, hogy lakosainak jelentős része magyar nemzetiségű. Tekintettel arra, hogy 2021 folyamán Szlovákiában népszavazást tartottak, most újra időszerű a 16 járás nemzetiségi adatait áttekinteni.

2. táblázat. Dél-Szlovákia járásai és nagyvárosai kiterjedése és lakossága 2021-ben

Járas/város	Terület [km ²]	Lakosok száma		A magyarság aránya [%]
		összesen	ebből magyar	
Pozsony	368	475 503	11 297	2,38
Szenci	361	96 715	8 715	9,01
Dunaszerdahelyi	1 078	124 669	85 586	68,65
Galántai	641	95 124	29 582	31,10
Komáromi	1 100	100 952	62 166	61,58
Ľrsekújvári	1 347	138 168	44 066	31,89
Nyitrai	871	164 788	7 798	4,13
Vágsellyei	356	51 477	14 385	27,94
Lévai	1 151	110 469	23 372	21,16
Nagykürtösi	849	41 998	9 004	21,44
Losonci	771	70 422	16 580	23,54
Rimaszombati	1 471	80 666	31 891	39,53
Nagyrócei	730	38 669	7 355	19,02
Rozsnyói	1 173	59 345	13 559	22,85
Kassa	245	229 040	5 636	2,46
Kassai	1 533	128 346	10 397	8,10
Töketerebesi	1 074	103 687	25 034	24,14
Nagy Mihályi	1 019	108 954	11 471	10,44
Dél-Szlovákia együtt	16 135	2 218 992	417 894	21,09
Szlovákia	49 035	5 449 270	422 065	7,75

Forrás: www.slovakiasite.sk, www.statistics.sk

A bemutatott adatokhoz hozzá kell tenni, hogy a 2021-es census idején bevezették az ún. második nemzetiség megjelölésének intézményét, aminek köszönhetően további 34 089 ember vallotta magát magyarnak.

A gyakorlati közigazgatási és nemzetiségi megközelítés mellett érdemes Dél-Szlovákia lehatárolását elméleti szempontból is megvizsgálni.

A tér, egy adott terület lehatárolásával a regionális tudományok foglalkoznak. Nemes Nagy József (2009, 185–186. p.) a problémát a következőképpen közelíti meg:

„A regionális tudományokban a régió lehatárolt, a környezetétől elkülöníthető, területi egység a nemzeti és a települési szint között, amelyet a társadalmi folyamatok széles körét átfogó, soktényezős társadalmi-gazdasági összekapcsoltság (kohézió), lakosainak érzékelhető regionális összetartozása (identitástudata), valamint érdemi irányítási hatáskörű és önállóságú regionális intézmények rendszere fog tartós egységbe.”

A felsorolt szempontoknak Dél-Szlovákia, de a Szlovákiában élő magyarok által lakott területe sem felel meg. Dél-Szlovákia mint egységes közigazgatási terület nem létezik, pontos határai nincsenek, akárcsak közigazgatási intézményrendszere. Ennek számos oka van. Ezek között ki kell emelni azt, hogy Szlovákia, a volt Csehszlovákia keleti része, bármiféle történeti előzmény nélkül 1919 folyamán jött létre. Csehszlovákia mintegy háromnegyed évszázadnyi létezése alatt több határmódosítást élt meg, és belső etnikai viszonyai alapvetően megváltoztak. Kimondva-kimondatlanul a kül- és belpolitika az országot egy ideiglenes képződmények tartotta, ezért nem is volt mindig igény bizonyos részeinek az elkülönítésére. Tekintettel a terület etnikai jellegére, az ország politikai vezetése is mereven elzárkózott Dél-Szlovákia valamilyen szintű adminisztratív meghatározására, kijelölésére. Ez érvényes a később önállósodott Szlovákiára is. Ezt egészíti ki Nemes Nagy József is: a „régión kijelölése [...] gyakran erős hatalmi-politikai töltetű, vitatott kérdés.”

A regionális tudományokban alkalmazott elméletek szerint (Dusek 2004, 64–65. p.) a térfelosztásnak három célja van: egyrészt tudományos, hogy a téralkotó elemek elemezhetőek legyenek, adminisztratív, hogy irányíthatók legyenek, és létezik egy hétköznapi cél is, a lokalizálhatóság. Amíg az első kettő esetében a határvonalak élesen meghatározottak és a terek jól elkülöníthetők, az utóbbi esetben nincs folytonos és adott határvonal. „A hétköznapi célú térfelosztás a köztudat szintjén létezik, történetileg meghatározott, és gyakran bizonytalan határvonalakkal jelölt térrészeket jelent. A bizonytalanság azt is jelenti, hogy a területi egység kiterjedése változhat időben, személyről személyre és kontextusról kontextusra.”

Ez Dél-Szlovákiára teljes mértékben érvényes. A Szlovákiában élő magyarság, noha adminisztratív módon gátolják, spontán módon mégis egyre inkább egy egységes területnek érzi Dél-Szlovákiát. Közigazgatási határai ugyan nincsenek, de az autochton magyar lakossággal rendelkező települések elhelyezkedése, a magyar tannyelvű iskolák láncolata vagy akár a nagyszámú önszerveződő egyesületek rendszere évtizedek óta jól behatárol egy etnikai szempontokon alapuló Dél-Szlovákiát. A terület ilyen irányú fejlődését, a régióvá válását politikai okok gátolják és bénítják. Ennek ellenére a szlovákiai magyarok körében Dél-Szlovákia létező és mentális egységes régió, gyakorlati szempontból azonban nem az.

A bemutatott elméleti megközelítésből az is leszűrhető, hogy Dél-Szlovákia gazdasági szempontból sem régió, hanem régiók összessége. Fejlesztését központilag nem tervezik, a gazdaság egyes résztvevői, szektorai nem működnek együtt. Természetesen itt is vannak kivételek. 2018-ban jelent meg a Baross Gábor Terv, amelynek hivatalos alcíme Dél-Szlovákia/Felvidék gazdasági fejlesztési terve. Ez azonban szintén egy alulról érkező, nem állami háttérű kezdeményezés. Elsősorban a fentebb bemutatott okok húzódnak, húzóhatnak meg annak a háttérében, hogy Dél-Szlovákia gazdasági helyzetének a vizsgálatával sem szlovákiai szlovák, sem pedig magyarországi magyar szakemberek nem foglalkoznak, sőt, ettől mereven elzárkóznak,¹ és témát alapvetően szlovákiai magyar kutatók elemzik.

A felvázolt vélemények ellenére úgy érezzük, hogy érdemes Dél-Szlovákia gazdaságával foglalkozni.

Dél-Szlovákia helyzete a 2010-es és 2020 évek fordulóján

A témában írt első munkánkban (Horbulák 2015) már megindokoltuk, hogy miért 16 járás az elemzés tárgya. Ennek alapvetően gyakorlati okai vannak. A témával foglalkozó korábbi munkák szinte minden esetben járások statisztikai adatait összegezték, és a számba vett járások száma is alig különbözik.

Ebben és más tanulmányainkban (Horbulák 2017; 2019) arra is rámutattunk, hogy Dél-Szlovákia egésze elmarad a szlovákiai átlagtól, ugyanakkor jelentős regionális különbségek vannak. Elemzés tárgyát képezte a munkanélküliség aránya, az ipari bérek nagysága, a szociális támogatásban részesülők aránya, az autópályák és I. osztályú utak aránya, a legnagyobb vállalatok székhelye, általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, egyetemi/főiskolai oklevéllel rendelkezők aránya, szövegszerkesztői és számítógépes ismeretekkel rendelkezők aránya, a világhálót használók aránya, valamint a járá-

1 Anonim lektori vélemény a *Területi Statisztika* folyóiratba küldött, Dél-Szlovákia meghatározásával foglalkozó cikkre: „Negyedik megjegyzés: A Dél-Szlovákia elnevezés egy csehszlovák-szlovák nyelvi és politikai találmány. Azzal a céllal, hogy elkerüljék, kiiktassák a Felvidék, esetleg Dél-Felvidék szó alkalmazását a tudományban és a közigazgatásban. Nyilvánvaló, hogy politikai nyomás miatt (szlovák többség nyomásgyakorlása) a szlovákiai magyar kutatók kénytelenek a Felvidék szó helyett más térkategória (pl. Dél-Szlovákia) elnevezést használni. A Dél-Szlovákia elnevezés politikai meghatározottságát jól mutatja, hogy nem találkozunk a szakirodalomban Észak-Szlovákia elnevezéssel.

Ötödik megjegyzés a Dél-Szlovákia elnevezéséről:

- Soha nem volt ilyen közigazgatási régió sem Csehszlovákián, sem Szlovákián belül. Ezt különben a szerző is megállapította.
- Az elnevezésnek semmiféle történeti előzménye nincs (sem középkori, sem legújabb kori). Nem volt ilyen történeti régió.
- Ilyen gazdasági régió nem létezett és most se létezik, nincs ilyen gazdasági régió.
- Az EU NUTS II-es beosztásában nem találunk ilyen elnevezést.”

sok átlagos kiterjedése. 1997 óta, amióta a kialakították a jelenlegi közigazgatási felosztást, a lemaradás látható és mérhető. Tény, hogy Dél-Szlovákia több régiója, kiemelkedően Gömör, korábban is az elmaradottabb térségek közé tartozott. Az is igaz, hogy Szlovákia más fejletlenebb régiói is általában periferiális határ menti járások.

3. táblázat. Gépkocsigyártás és gépgyártás

Országos sorrend	Név	Telephely	Járas	Forgalom	Tiszta nyereség
				[ezer €]	
26.	Schindler Dunajská Streda Rt.	Egyházkarcsa	Dunaszerdahelyi	181 004	12 610
27.	Marelli Kechnec Slovakia Kft.	Kenyhec	Kassa-vidéki	174 749	3 105
28.	Matador Automotive Vráble Rt.	Verebély	Nyitrai	172 123	306
30.	Magna PT Kft.	Kenyhec	Kassa-vidéki	164 300	4 457
31.	Tomra Sorting Kft.	Szenc	Szenci	155 228	4 557
56.	Schindler eskalátory Kft.	Dunaszerdahely	Dunaszerdahelyi	81 508	599
57.	Crown Bevcan Slovakia Kft.	Kenyhec	Kassa-vidéki	80 209	1 145
69.	Marelli PWT Kechnec Slovakia Kft.	Kenyhec	Kassa-vidéki	65 650	- 5 404
71.	Kromberg & Schubert Kft.	Gúta	Komárom	64 852	252
72.	Kongsberg Automotive	Verebély	Nyitrai	64 367	- 829
74.	Miba Steeltac Kft.	Verebély	Nyitrai	62 460	4 110
75.	Vebasto Convertibles Slovakia Kft.	Nagygyezyer	Dunaszerdahelyi	61 346	- 6 757
78.	Wetheim T Kft.	Dunajská Streda	Dunaszerdahelyi	59 412	1 347
80.	Yazaki Wiring Technologies Slovakia Kft.	Nagymihály	Nagymihályi	n. a.	n. a.
82.	Bourbon Automatics Plastics Nitra Kft.	Csabb	Nyitrai	55 204	- 1 165
87.	GU Slovensko Kft.	Sarlókajsa	Nyitrai	53 063	658
88.	Energyco Kft.	Rozsnyó	Rozsnyói	52 325	136
97.	Marel Slovakia Kft.	Nyitra	Nyitrai	47 293	1 454
98.	Kasai Slovakia Kft.	Léva	Lévai	46 017	- 30 945
99.	IEE Sensing Slovakia Kft.	Nagyida	Kassa-vidéki	45 114	947

Forrás: Trend Top v priemysle, September 2021, 4–11. p.

A terület gazdasági potenciálját jelentősnek lehet tekinteni. Igazi erejét az adja, hogy az ország két legnagyobb városa, Pozsony és Kassa itt helyezkedik el. Ha valóban pontos adatokat akarunk kapni, ezt a két várost az elemzésből ki kell hagyni. Másrésztől nem szabad figyelmen kívül hagyni: a nagyvárosok így is alapvetően befolyásolják a terület gazdasági-társadalmi helyzetét, mivel óriási mértékben járulnak hozzá a foglalkoztatáshoz, Dél-Szlovákiában élők tízezrei bennük találnak munkát.

A következő táblázatok azt mutatják, hogy az egyes szektorokon belül a 2020-as évben a forgalmat tekintve s a nyereséget figyelembe véve mely vállalatok találhatóak a 16 dél-szlovákiai járás területén. A felsorolt vállalatok egy-egy szektort képviselnek. Az ismertetés nem kimerítő, igyekeztünk a legfontosabb ágazatokra összpontosítani. A felsorolás nem tartalmazza a Pozsonyban és Kassán működő vállalatokat. Rajtuk kívül egy kerületi székhely, Nyitra került be a felsorolásba.

Az ágazat Szlovákia egyik legfontosabb szektora, kiemelkedő exportőre és foglalkoztatója. Az ország területén gazdasági tevékenységet folytató 100, gépkocsigyártással és gépgyártással foglalkozó vállalat közül 20-nak a székhelye, illetve telephelye található a déli 16 járás területén. Látható, hogy ezek nem csak városokban, hanem falukban is rendelkeznek gyártókapacitásokkal. A legtöbb Nyitrán és környékén van, de igen sikeresnek számít többek között a kenyheci ipari park. Amire érdemes felhívni figyelmet az az, hogy többi szektor esetében az első 10 vállalat között mindig van olyan, amely délen található, ebben az esetben az első csak az országos lista 26. helyezettje van itt.

4. táblázat. Elektrotechnika

Országos sorrend	Név	Telephely	Járas	Forgalom	Tiszta nyereség
				[ezer €]	
1.	Samsung Electronics Slovakia Kft.	Galánta	Galántai	1 256 358	45 874
2.	Foxconn Slovakia Kft.	Nyitra	Nyitrai	1 004 596	12 115
11.	BSH Drives and Pumps Kft.	Nagymihály	Nagymihályi	163 150	2 582
19.	Osram Rt.	Érsekújvár	Érsekújvári	68 452	1 236
20.	Nexplus SK Kft.	Nagysurány	Érsekújvári	67 537	- 286
23.	Vicente Torns Slovakia Rt.	Nagykeszi	Komáromi	58 061	24
28.	Dometic Slovakia Kft.	Fülek	Losonci	41 099	1 677
29.	SIIX EMS Slovakia	Nyitra	Nyitrai	40 814	- 4 052
35.	Gronbach B. t.	Nagymihály	Nagymihályi	32 677	932
36.	Enpay Transformer Components Kft.	Kiskereskény	Lévai	31 739	- 592

Országos sorrend	Név	Telephely	Járás	Forgalom	Tiszta nyereség
				[ezer €]	
40.	Shin Heung Precision Slovakia Kft.	Vágsellye	Vágsellyei	27 314	- 32
46.	Sisme Slovakia Kft.	Kiskürtös	Nagykürtösi	21 966	1 030
47.	Calearo Slovakia	Somorja	Dunaszerdahelyi	21 831	- 454

Forrás: Trend Top v priemysle, September 2021, 14–15. p.

Az elektrotechnika szintén jelentős képviselettel rendelkezik. Az 50 legnagyobb forgalmú cég közül 13 található Szlovákia déli járásaiban. Meg kell jegyezni, hogy a szlovák gazdaság egyik legfontosabb vállalata, amely többek között kiemelt exportőr, egy magyar városban, Galántán található.

5. táblázat. Vegyipar és gyógyszergyártás

Országos sorrend	Név	Telephely	Járás	Forgalom	Tiszta nyereség
				[ezer €]	
4.	Duslo Rt.	Vágsellye	Vágsellyei	350 371	9 113
5.	GSK Consumer HealthCare Kft.	Léva	Lévai	156 094	5 818
17.	Jasplastik SK Kft.	Taksonyfalva	Galántai	74 265	2 709
18.	SMRC Automotive Solutions Slovakia Kft.	Nyitra	Nyitrai	n. a.	n. a.
26.	Bang Joo Electronics Slovakia Kft.	Nagysurány	Érsekújvári	45 526	189
30.	Cikautxo SK Kft.	Érsekújvár	Érsekújvári	36 988	3 777
38.	Nanogate Slovakia Kft.	Verebély	Nyitrai	32 086	1 515
46.	Datamars Slovakia Kft.	Nyitra	Nyitrai	27 341	760
47.	Europack Rt.	Dunaszerdahely	Dunaszerdahelyi	25 793	1 949
50.	SKH Plastic Kft.	Taksonyfalva	Galántai	20 974	893

Forrás: Trend Top v priemysle, September 2021, 16–19. p.

A vegyipar szintén jelentős képviselettel rendelkezik. Szintén van itt országos jelentőségű vállalat, mint a vágsellyei Duslo, de gyártókapacitások vannak közepes, kisebb városokban is, sőt faluban is. Az 50 cég közül 10 van Dél-Szlovákia járásaiban. Ebben az ágazatban egyértelműen érvényesül a nyugati járások dominanciája.

6. táblázat. Kohászat

Országos sorrend	Név	Telephely	Járás	Forgalom	Tiszta nyereség
				[ezer €]	
6.	Bekaert Slovakia Kft.	Diószeg	Galántai	n. a.	n. a.
11.	Constellium Extrusions Levice Kft.	Léva	Lévai	39 600	- 1 429
30.	Hörle Wire Kft.	Nyitra	Nyitrai	18 259	298
31.	SKC foundry Kft.	Párkány	Érsekújvári	15 574	924
32.	BCB Kft.	Galánta	Galántai	15 405	163

Forrás: Trend Top v priemysle, September 2021, 20–22. p.

A kohászat valamivel kisebb arányban van képviselve, de a legjelentősebb cégből 5 található a 16 járás egyikében, ismét csak nyugaton. Az ágazat fontosságát az adja, hogy ezek a cégek általában a gépipar legfontosabb beszállítói.

6. táblázat. Élelmiszeripar

Országos sorrend	Név	Telephely	Járás	Forgalom	Tiszta nyereség
				[ezer €]	
6.	Heineken Slovensko Rt.	Ógyalla	Komáromi	116 177	7 235
8.	TAURIS Rt.	Rimaszombat	Rimaszombati	107 091	7 543
9.	Syráreň Bel Slovensko Rt.	Nagymihály	Nagymihályi	94 790	1 711
12.	Cloetta Slovakia Kft.	Léva	Lévai	n. a.	n. a.
15.	Agro Tami Rt.	Nyitra	Nyitrai	72 700	6 141
19.	Penam Slovakia Rt.	Nyitra	Nyitrai	53 169	- 261
20.	Slovenské cukrovary Rt.	Nyitra	Nyitrai	52 607	3 292
21.	Istermeat Rt.	Dunaszerdahely	Dunaszerdahelyi	44 705	244
22.	JAV-AKC	Vágfarkasd	Vágsellyei	43 146	331
25.	Heineken Slovensko Sladovne Rt.	Ógyalla	Komáromi	40 185	646
26.	Fekollini Kft.	Diószeg	Galántai	39 928	39 276
32.	Mlyn Kolárovo Rt.	Gúta	Komáromi	30 384	216
33.	NOURUS-MÁSO Kft.	Pered	Vágsellyei	30 113	154
41.	Mlyn Pohronský Ruskov Rt.	Oroszka	Lévai	27 896	- 306
46.	P.G. TRADE Kft.	Komárom	Komáromi	25 385	129

Forrás: Trend Top v priemysle, September 2021, 48–50. p.

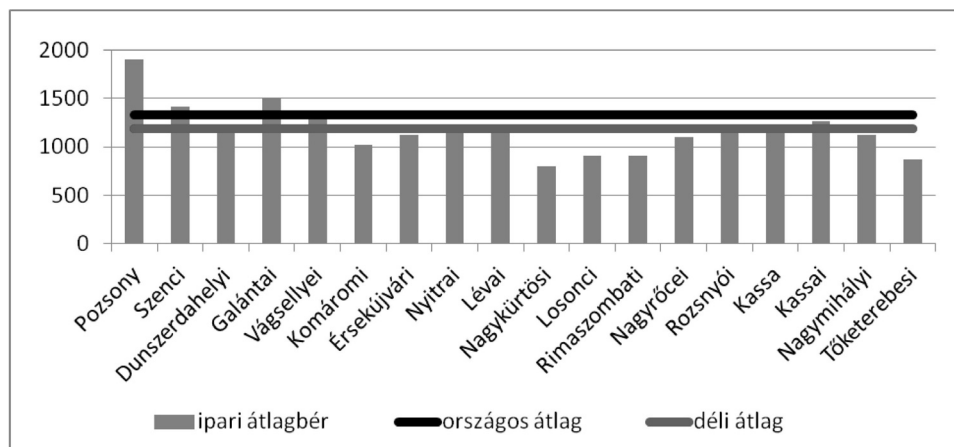
Az ágazat hagyományosan a déli régiók vezető szektora. Az 50 legfontosabb cég között 15 található itt. A telephelyeket figyelembe véve ebben az esetben is az ipari központok dominálnak, a keleti területek most is ritkán vannak képviselve.

A táblázatok jól mutatják, hogy Dél-Szlovákia egésze meglehetősen iparosodott országgrész. Találhatók itt országos jelentőségű cégek telephelyei, miközben a közepes és kisebb városokban is vannak ipari kapacitások, de több falu is van, amely az előző évek tudatos ipartelepítése után több jelentős céget is magához tudott vonzani. Amit még meg kell jegyezni: a cégek földrajzi elhelyezkedése aránylag kiegyenlített, nem csak nyugaton, hanem középen és keleten is vannak vállalatok, amelyeknek jelentős a forgalma. Az viszont igaz, hogy nyugaton több ilyen cég található. Másrészről tény az is, hogy a Dél-Szlovákia földrajzilag, de a magyarság szemszögéből tekintve is, egy határ menti területi sáv, amely nyugaton, a Duna mentén sokkal szélesebb.

Dél-Szlovákia gazdasága a koronavírus idején

Akárcsak Szlovákia egésze, Dél-Szlovákia is megszenvedi a lezárásokat, a munkanélküliség emelkedését vagy az infláció megugrását. Az is tény, hogy a terület egésze az alacsonyabb fejlettségnek köszönhetően rosszabb kiindulási helyzetben volt. A következőben olyan gazdasági mutatókat elemzünk, amelyek járási szinten is elérhetők, illetve amelyek járásilag specifikusak. A következő ábra az mutatja, milyen volt a bérszínvonal az egyes járásokban és a két nagyvárosban a járvány kitörésének idején.

2. ábra. Az ipari bérek a déli járásokban 2020-ban [€]

Forrás: Ročenka priemyslu SR 2021, 21–22. p.

A legfrissebb adatok szerint, amelyeket már befolyásolt a koronavírus-járvány, Dél-Szlovákia lemaradása továbbra is tény. Az ipari bérek tekintetében az országos bérek Pozsony mellett csak a Szenci, Galántai és a Vágsellyei járásban érik el, illetve haladják

meg az országos átlagot. Érdekes, hogy ez még Kassa városában is elmarad az országostól. A déli járások átlaga 9,24%-kal marad el az országos átlagától. A dél-szlovákiai átlagot sem éri a Komáromi, Érsekújvári, Nagykürtösi, Losonci, Rimaszombati, Nagyrőcei, Tőketerebesi és Nagymihályi járásban található iparvállalatokban alkalmazottak bére. Ezek a tények immár évtizede ismertek, de a koronavírus okozta válság kidomborította őket. Az egyes járásokat nyugati–keleti sorban tüntettük fel, így vizuálisan is jól érzékelhető a földrajzi elhelyezkedés fontossága.

A következő mutató, amely helyi szinten is érzékelteti a különbségeket, a munkanélküliségi ráta. Korábban (Horbulák 2015) már rámutattunk, hogy a déli régiók helyzete folyamatosan rosszabb. Most az aktuális adatok mellett részletesebben vizsgáljuk meg kérdést. Dél-Szlovákiát négy különböző régióra osztjuk, amelyek mindegyike négy-nyolc járásra oszlik. Ezek a következők:

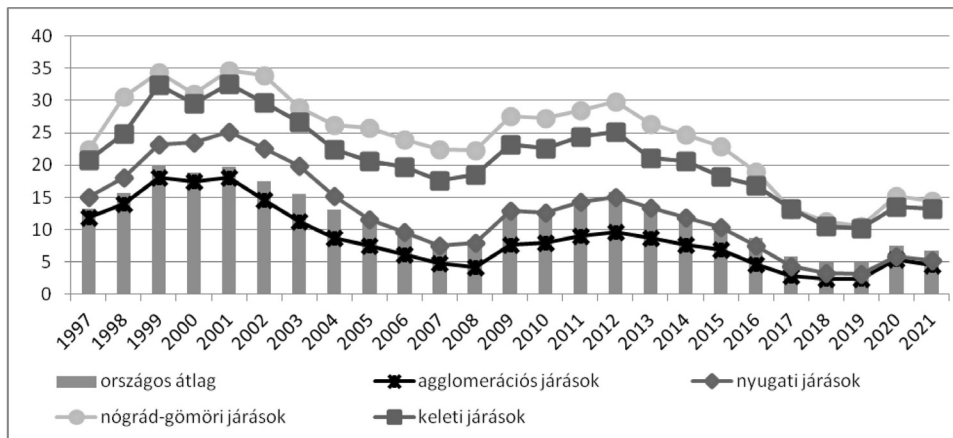
- a főváros hatása miatt agglomerációs járásoknak nevezzük a Szenci, Dunaszerdahelyi, Galántai és Vágsellyei járásokat, mivel ezekből naponta ezrek járnak Pozsonyba dolgozni, ezért ezeknek a járásoknak a foglalkoztatási helyzetére a főváros közelsége döntő mértékben hat;

- a nyugati járások csoportjába a Komáromi, Érsekújvári, Nyitrai és Lévai járásokat soroltuk; talán ez a legkevésbé homogén csoport, mivel a Komáromi és az Érsekújvári járás lakói közül sokan szintén Pozsonyba járnak dolgozni, Nyitra pedig fokozatosan nagyobb regionális ipari központtá válik, és a Lévai járás már több szempontból Gömör jegyeit viseli magán;

- a közép-szlovákiai régióknak a jól ismert történeti nevet adtuk – nógrád–gömöri járások, ide a Nagykürtösi, Losonci, Nagyrőcei és Rimaszombati járások tartoznak;

- a keleti járások közé a Rozsnyói, Kassa-vidéki, Nagymihályi és a Tőketerebesi járásokat soroltuk.

3. ábra. A munkanélküliségi helyzet változása Dél-Szlovákia nagyrégióiban [%]

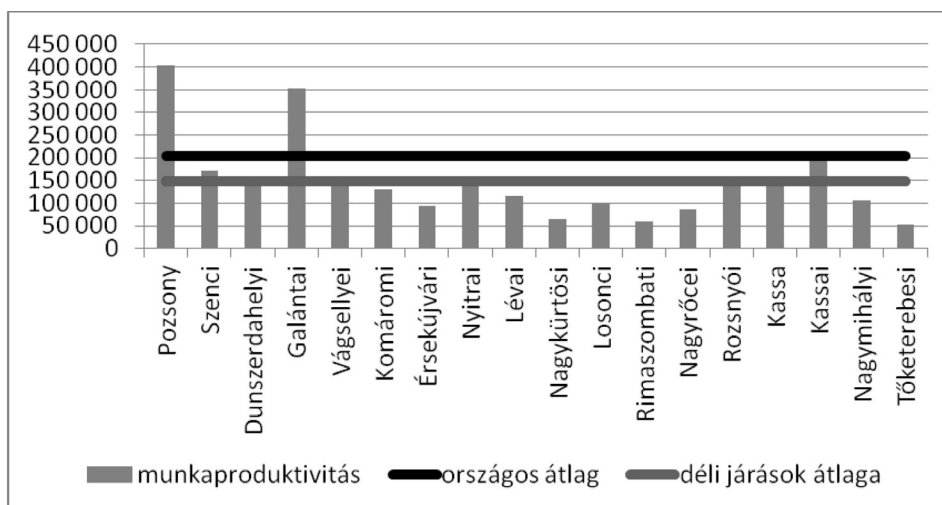
Forrás: Munka-, Szociális- és Családügyi Hivatal, saját szerkesztés

A 3. ábra negyed évszázados távlatból mutatja Dél-Szlovákia egyes térségeinek munkanélküliségi állapotát. 25 évvel ezelőtt a foglalkoztatási helyzet sokkal homogénebb volt. A fővárost körülvevő járások ugyan az országos átlagnál jobb helyzetben voltak, de a szakadék még kisebb volt. A helyzet az ezredforduló után kezdett változni. Az agglomerációs járások foglalkoztatási helyzete jelentősen javult, és Dél-Szlovákia háromnegyede jóval az országos munkanélküliségi ráta alá került. Az új évezred első évtizedében ismét jelentős változás történt, a Vág és Garam közötti vidék helyzete is jobb lett, elérte az országos átlagot. A 2010-es évek azonban a nyugati járások számára még ennél is sikeresebbek voltak. A koronavírus előtti években az esetükben az országos átlagnál nem csupán jobb számok láthatók, hanem gyakorlatilag elérték az agglomerációs járások szintjét. Dél-Szlovákia másik, keleti felében ezzel szögesen ellentétes folyamatok láthatók. A gazdasági ciklusok értelemszerűen minden esetben délen is megmutatkoznak: ha a gazdaság jól teljesít, az a vizsgált régiókban is meglátszik, de a nógrádi, gömöri és bodrogközi térség általános rossz helyzete konzerválódott, helyzete arányait tekintve évtizedek óta nem változott.

A harmadik kiválasztott mutató szintén vállalati: a munkatermelékenység 1 főre számítva. Ez a vállalati hatékonyság egyik fokmérője. Ezt szintén járási szinten vizsgáltuk meg.

Ez a mutató még jobban kidomborítja a járások közti különbségeket. Nemcsak a vállalatok vagy a foglalkoztatottak relatív számát mutatja, hanem a vállalatok minőségére is utal. A 4. ábra arról tájékoztat, hogy a járások között nagyságrendi különbségek vannak. A pozsonyi vállalatok kétszer olyan termelékenyek, mint egy átlagos szlovákiai vállalat, dél-szlovákiai relációban ez az arány 1 : 2,7-hez.

4. ábra. A munkahatékonyság a déli járásokban 2020-ban [€]

Forrás: Ročenka priemyslu SR 2021, 23–24. p.

A főváros és a vidék összehasonlítása mellett meg kell nézni a Dél-Szlovákián belüli viszonyokat. Dél-Szlovákia kiemelkedően jól teljesítő járása a Galántai, ez a Samsung vállalatnak köszönhető, 3,8-szor van jobb helyzetben, mint a szintén nyugati Érsekújvári járás, de a Rimaszombati járáshoz képest ott 5,85-ször nagyobb a termelékenység. Érdekes, hogy a Kassa-vidéki járás átlaga jobb Kassa városénál, bár Kassán belül is több mint háromszoros különbségek vannak. A jó járásai adatok minden bizonynyal az előző fejezetben már megemlített kenyheci ipari parknak köszönhető.

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy ebben a mutatóban nagy a szórás. Egy országos jelentőségű vállalat egyben kiemelkedően magas termelékenységgel működik. Pozsony öt kerülete között is óriási különbségek vannak. A II. kerületben található Volkswagen miatt a területben az átlagos munkahatékonyság 610 081 €, a kertvárosi jellegű III. kerületben ez az érték 166 671 €. Ilyen szórás általános Szlovákia más jársai között is. A fentebb bemutatott különbségek itt is érvényesek.

Összefoglalás

Dél-Szlovákia általános gazdasági helyzetét értékelve megállapítható, hogy aránylag erős lábakon nyugszik. Több országos szinten is fontos vállalat található itt, és a terület valamennyi járásában megtalálhatók. A nyugat azonban fejlettebb a középen és keleten levő régiókhoz képest. Kiemelt szerepe van Nyitrának és környékének, valamint Galántának. Ugyanakkor a falukban található jelentős kapacitások, ami egy-egy ipari parknak köszönhető. Ezek közt Kenyhecet kell megemlíteni.

A koronavírus értékelése most még nem lehet teljes, még az 2021-es esztendő számai sem állnak teljes mértékben rendelkezésre. Arra is van esély, hogy egy újabb hullám érkezik majd 2022 őszén. Másrészt a gazdaság és a társadalom már hozzászokott a pandémiához, nem valószínű, hogy ezek jelentősebb gazdasági problémákat okoznak. Igaz, vannak más veszélyek is, mint az infláció, az orosz–ukrán háború határsai vagy akár más esemény, amely a globalizációnak köszönhetően Szlovákiában, így Dél-Szlovákiában is érezhető lenne.

Tény, hogy a járvány határozottan negatívan hatott Szlovákiára, így Dél-Szlovákiára is, ezek azonban nem mindig mérhetők egzakt módon. Az egész országban, így a déli területeken is megfigyelhető az állástalanok számának a megemelkedése. A vállalati szektor rosszabb teljesítménye viszont régebb óta fennálló jelenség. Igazi oka az, hogy a térségben nincs elég külföldi befektető, aki általában egy termelékenyebb vállalati struktúrát honosítana meg. Ez azért van így, mert térség infrastruktúrája is gyengébb, ami egyet jelent a kisebb tőkevonzó képességgel. Ez a háttér, ez a potenciál nemcsak a fejlődést nehezíti, hanem a gazdasági válságot is mélyíti, a kilábalást meghosszabbítja.

Irodalom

- Dusek Tamás 2004. A területi elemzések alapjai. Budapest, ELTE Regionális Tudományi Tanszék–MTA ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport /Regionális Tudományi Tanulmányok, 10./
- Horbulák Zsolt 2015. Dél-Szlovákia gazdasági és szociális helyzete néhány mutató tükrében. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 17. évf. 3. sz. 43–56. p.
- Horbulák Zsolt 2017. Dél-Szlovákia gazdasági és szociális helyzete néhány mutató tükrében (2. rész). *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 19. évf. 4. sz. 71–78. p.
- Horbulák Zsolt 2019. Dél-Szlovákia gazdasági és szociális helyzete néhány mutató tükrében (3. rész). *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 21. évf. 3. sz. 91–100. p.
- Nemes Nagy József 2009. Terek, helyek, régiók. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Ročenka priemyslu SR 2021. Bratislava, Štatistický úrad Slovenskej republiky, október 2021, (online)
- www.ardal.sk, Adósság- és Likviditáskezelő Ügynökség
- www.nbs.sk, Szlovák Nemzeti Bank
- www.slovakiasite.sk
- www.statistics.sk, Szlovák Statisztikai Hivatal
- www.upsvr.sk, Munka-, Szociális- és Családügyi Hivatal

ZSOLT HORBULÁK

THE ECONOMIC SITUATION OF SOUTHERN SLOVAKIA IN THE SHADOW OF THE CORONAVIRUS

The study deals with the impact of the coronavirus in 16 districts of southern Slovakia. The first part of the paper outlines the impact of the pandemic on the Slovak economy. In the beginning, attempts were made to slow the spread of the epidemic by limiting contacts between people. This had a significant negative impact on supply chains and affected all countries in the developed world. The measures have had the most negative impact on services. Economic performance declined, unemployment and later inflation increased. This was also felt in southern Slovakia. The area is an integral part of the country, with many of the largest companies located in the region analysed. Despite this, the 16 districts of southern Slovakia are collectively lagging behind the national average. It is true that there are significant regional disparities, but the development gap between West and East is significant. Taking unemployment, industry salaries and business productivity into account, it can be said that southern Slovakia is still one of the most backward regions in Slovakia. In view of the lower level of development, it is difficult to determine to what extent this is due to the economic crisis caused by the coronavirus, but it can be stated that the current situation makes it difficult for southern Slovakia to catch up.